

Andrzej Czop

Uniwersytet WSB Merito w Poznaniu, filia w Chorzowie

ORCID 0000-0002-9621-5879

Nowe trendy terroryzmu i możliwości podniesienia efektywności jego zwalczania

New trends in terrorism and ways to increase the effectiveness of combating them

Abstrakt

Terroryzm nie jest zjawiskiem stałym, lecz procesem, w którym zachodzą ciągłe zmiany. Istotne jest zdiagnozowanie przyczyn i ustalenie determinantów mających znaczenie w ewolucji tego zjawiska. Ważne jest także wskazanie, jakimi metodami i formami działania posługują się współczesni terroryści, i określenie, jakie powoduje to zagrożenia dla globalnego bezpieczeństwa. Autor przeprowadził badania, których celem było udzielenie odpowiedzi na te pytania. Jednocześnie wskazał, jakie przedsięwzięcia są realizowane w obszarze zwalczania terroryzmu oraz jakie trudności i wyzwania stoją przed organami mającymi zapewnić bezpieczeństwo w związku z pojawieniem się nowych trendów w światowym terroryzmie. Efektem badań są zaproponowane kierunki działań, jakie winny zostać podjęte celem podniesienia efektywności w zapobieganiu i przeciwdziałaniu aktom terroru. Dotyczą one przede wszystkim aktywności państw członkowskich Unii Europejskiej, ale mają na uwadze także globalny charakter zjawiska terroryzmu.

Słowa kluczowe: terroryzm, ewolucja terroryzmu, metody zwalczania terroryzmu

Abstract

Terrorism is not a permanent phenomenon, but a constantly changing process. It is crucial to diagnose the causes and establish the determinants important in its evolution. Indicating which methods and forms of action are used by contemporary terrorists and figuring out what threats are posed to global security plays a key role here. The author conducted research aimed at answering these questions. At the same time, he pointed out the projects implemented around combating terrorism and what difficulties and challenges are faced by the authorities responsible

for ensuring security, all in relation to the emergence of the latest trends in global terrorism. The result of the research led to the proposed directions of actions that should be taken to increase the effectiveness of preventing and counteracting acts of terrorism. They mainly apply to the activity of European Union member states, but also take into account the global nature of terrorism.

Keywords: terrorism, evolution of terrorism, methods of combating terrorism

Wprowadzenie – metodologia badania

Celem przeprowadzonych badań było: ustalenie obecnego poziomu zagrożenia aktami terrorystycznymi, ze wskazaniem metodyki działania współczesnych terrorystów i określenie działań, które należy podjąć, aby skutecznie zwalczać to zjawisko. W sytuacji dynamicznie zmieniających się form, metod i narzędzi wykorzystywanych przez terrorystów sprawą podstawową jest dostosowanie do nich odpowiednich działań operacyjno-wykrywczych, tak by zapewnić ich efektywność.

Dla osiągnięcia tak zdefiniowanego celu badań przyjęto **główny problem badawczy** określony w pytaniu: Jakie działania należy podjąć w związku z ewolucją metod działania współczesnych terrorystów?

Aby znaleźć odpowiedź na to pytanie, sformułowano następujące problemy szczegółowe:

1. Jakie determinanty wpłynęły na zmianę metod działania terrorystów?
2. Jakie są współczesne metody działań terrorystów i jakie implikują zagrożenia?
3. Czy obecne działania w obszarze przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu są wystarczające?

Badania miały charakter teoretyczny. Wykorzystano w nich następujące metody badawcze: krytyczną analizę literatury przedmiotu, badanie dokumentów, komparatystykę, analizę i syntezę. Wyniki procesu badawczego dały podstawę do udzielenia odpowiedzi na postawione problemy badawcze i sformułowanie wniosków końcowych.

Terroryzm lotniczy

Jeszcze przed II wojną światową pojawiła się specyficzna kategoria ataków terrorystycznych, mająca zarówno podłoże polityczne, jak i kryminalne – porwania samolotów. Jak zauważa J. Laskowski¹, termin „terroryzm lotniczy” jest często utożsamiany z pojęciem „terroryzm powietrzny”, co nie jest prawidłowe i rodzi problemy natury semantycznej. „Terroryzm powietrzny” to termin węższy, wskazujący bezpośrednio na przestrzeń powietrzną jako obszar, w którym dochodzi do zamachu. Natomiast „terroryzm lotniczy”²

¹ J. Laskowski (2013). *Terroryzm Lotniczy – charakterystyka zjawiska*. „Studia Humanistyczno-Społeczne”, 7, 134.

² J. Rajchel (2010). *Bezpieczeństwo w porcie lotniczym*. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Oficerskiej Sił Powietrznych. Dęblin, s. 12; Staśkiewicz U. (2016). *Bezpieczeństwo w ruchu powietrznym i przeciwdziałanie terroryzmowi lotniczemu*. „Europejski Przegląd Prawa i Stosunków Międzynarodowych”, 36(1), 92–98.

obejmuje akty terroru skierowane przeciwko szeroko pojętej awiacji, dokonywane w przestrzeni powietrznej, gdzie ich celem są statki powietrzne, ale także na ziemi, gdzie godzą w infrastrukturę naziemną związaną z lotnictwem³. Szczególnie groźne są uprowadzenia statków powietrznych, z których pierwsze miało miejsce w 1931 roku w Peru. Przez wiele lat po tym wydarzeniu nie odnotowywano podobnych przypadków, ale już w 1948 roku było 6 uprowadzeń samolotów, przede wszystkim z krajów bloku socjalistycznego. Ta sytuacja nie ominęła także Polski. Piloci wojskowi jako cel lotu wybierali lotnisko na wyspie Bornholm, a samoloty pasażerskie z reguły były uprowadzane ze względu na krótki dystans wynoszący zaledwie 100 kilometrów od granicy, do Berlina, na lotnisko Tempelhof. Ze względu na częstotliwość tych zdarzeń nazwę przewoźnika PLL LOT rozwijano wówczas jako „Landet Oft in Tempelhof” (niem. „często ląduje na Tempelhof”) lub „Linie Okęcie-Tempelhof”. Innymi wybieranymi celami porwań statków cywilnych były porty lotnicze w Kopenhadze i Wiedniu. Najbardziej spektakularne było uprowadzenie samolotu w dniu 26 sierpnia 1970 roku. Z lotniska Katowice-Pyrzowice (na którym odnotowano rekordową liczbę aż 8 uprowadzeń) do Warszawy-Okęcia wystartował samolot Polskich Linii Lotniczych LOT An-24w. Na pokładzie znajdowało się 28 pasażerów, wśród których był 27-letni Rudolf Olma. Gdy samolot osiągnął wysokość około 1,5 tys. metrów, Olma podszedł do kabiny pilotów, pokazał tort, w którym ukryty był ładunek wybuchowy, i poinformował załogę, że jest porywaczem. Kapitan samolotu wykonał gwałtowny manewr, na skutek czego porywacz stracił równowagę, a ładunek, który wypadł mu z rąk, eksplodował w powietrzu. Porywacz i 23 pasażerów samolotu zostało poważnie rannych, w większości były to uszkodzenia wzroku i słuchu. Pilot wyłączył autopilota, przeszedł na sterowanie ręczne i pomimo trudności z prowadzeniem nawigacji bezpiecznie wylądował na płycie lotniska w Pyrzowicach. Jak wykazało śledztwo, Olma bardzo starannie przygotowywał się do porwania. By poznać procedury związane z kontrolą bagażu i odprawą pasażerów, często latał do Warszawy i jak zeznał, nigdy nie sprawdzano mu bagażu osobistego. Ten akt terroru kryminalnego jednoznacznie wykazał, że procedury obowiązujące na polskich lotniskach były zawodne i nieszczerne. Żadnych podejrzeń nie wzbudził nietypowy pakunek, jakim był tort wniesiony na pokład samolotu. Ta bez troska i brak czujności służb ochrony występowały wówczas nie tylko w Polsce czy na lotniskach europejskich, ale również w innych miejscach świata. Dopiero w 1969 roku członek grupy roboczej ds. piractwa powietrznego, John Dailey, pełniący funkcję głównego psychologa FAA⁴, opracował profil psychologiczny porywacza samolotu. Dokonał analizy wszystkich możliwych danych zebranych na podstawie dotychczasowych uprowadzeń. W ten

³ K. Jałoszyński (2002). *Współczesne zagrożenie terroryzmem powietrznym, kierunki przedsięwzięć w zakresie przeciwdziałania mu oraz walki z tym zjawiskiem*. W *Bezpieczne niebo*. Materiały z konferencji naukowej AON. Akademia Obrony Narodowej. Warszawa, s. 116.

⁴ Federalna Administracja Lotnictwa (Federal Aviation Administration – FAA) – organ nadzoru lotniczego, agencja Ministerstwa Transportu Stanów Zjednoczonych powstała celem regulacji i nadzoru wszystkich aspektów lotnictwa cywilnego w Stanach Zjednoczonych. Została powołana do życia na mocy Federalnej Ustawy o Lotnictwie z 1958 roku jako Federal Aviation Agency. Obecną nazwę przybrała w 1966 roku, kiedy stała się częścią amerykańskiego Ministerstwa Transportu. <https://www.faa.gov/> [dostęp 2.07.2019].

sposób odkrył, iż przestępcze zamiary wielu pasażerów można rozpoznać już podczas odprawy biletowej. Szczegóły profilu autorstwa Justina J. Daileya są do dzisiaj objęte ścisłą tajemnicą. Za niepokojące znamiona zachowań porywacza uznał on np.:

- opłacenie biletu w niekonwencjonalny sposób,
- brak utrzymywania kontaktu wzrokowego,
- brak wystarczającej wiedzy na temat swojego bagażu,
- lub przeciwnie – nadmierna o niego troska⁵.

Jeśli takie osoby zostały zidentyfikowane podczas odprawy, należało je kierować do oddzielnego pomieszczenia i tam poddać kontroli, bez obecności innych pasażerów. Ten system także nie był hermetyczny, o czym przekonano się jeszcze wielokrotnie. Wkrótce po opracowaniu profilu porywacza, w tym samym roku, gdy w Polsce Olma próbował uprowadzić samolot do Wiednia, w USA po raz pierwszy porwano samolot celem wymuszenia okupu. W 1971 roku w trakcie porwania zginął pierwszy pasażer. W tym samym roku agent FBI zastrzelił porywacza innego samolotu, który próbował zmusić załogę do lotu w kierunku Europy. Te zdarzenia spowodowały, że uzbrojeni funkcjonariusze służb bezpieczeństwa znaleźli się na pokładach wielu statków powietrznych. Dopiero groźba zaatakowania reaktora jądrowego porwanym samolotem doprowadziła do wprowadzenia dokładnych kontroli pasażerów i ich bagażu, stając się typowym elementem lotniskowego krajobrazu. To oczywiście generowało duże koszty. Jeszcze pod koniec lat 70. XX wieku skalkulowano je na ponad 9 mln dolarów za każdy lot uratowany przed porwaniem. Wydawało się, że dzięki tym nakładom epidemia piractwa powietrznego po roku 1991 zniknie z amerykańskiego nieba. Jak się okazało, 11 września 2001 roku kazał zweryfikować to zdecydowanie zbyt optymistyczne twierdzenie⁶. Lotnictwo cywilne ze względu na swą specyfikę nadal stanowi atrakcyjny cel, zarówno dla terrorystów, jak i sprawców terroru kryminalnego działających z pobudek komercyjnych. George’a Habasha, założyciela Ludowego Frontu Wyzwolenia Palestyny, stwierdził, że: „porwanie jednego samolotu przynosi większy skutek propagandowo-medialny niż zabicie w bitwie setki Izraelczyków”⁷.

Według cytowanego wcześniej J. Laskowskiego, fakt, iż lotnictwo jest obecnie ważnym celem zamachów, wynika z kilku istotnych czynników⁸. Autor ten zauważa, że jest to cel bardzo medialny, co determinuje jego wybór spośród innych podmiotów ataku. Nawet zwykłe wypadki czy katastrofy lotnicze zawsze wywoływały ogromne zainteresowanie mediów, a taki właśnie społeczny odbiór pozwala terrorystom wzmocnić siłę ich politycznego przekazu. Taka właśnie była reakcja mediów na zamachy dokonane 11 września 2001 roku. Pierwsza informacja o atakach została przez nie podana o godzinie 8.51, czyli po sześciu minutach od uderzenia uprowadzonego samolotu w północną

⁵ Więcej zob. B.I. Koerner (2017). *Niebo jest nasze. Miłość i terror w złotym wieku piractwa powietrznego*. Wydawnictwo Czarne. Wołowiec.

⁶ Kiedyś do samolotu można było wejść niemal z ulicy, zob.: <https://businessinsider.com.pl/lifestyle/podroze/porwania-samolotow-a-bezpieczenstwo-lotnictwa-niebo-jest-nasze/c7znstj> [dostęp: 5.06.2019].

⁷ J. Gotowała (2002). *Niepokój w powietrzu – nowe oblicze terroryzmu*. W *Bezpieczne niebo*. Materiały z konferencji naukowej AON. Akademia Obrony Narodowej. Warszawa, s. 58–59.

⁸ J. Laskowski (2013). *Terroryzm Lotniczy...* Dz. cyt., s. 159–161.

wieżę WTC. Za ledwie 10 minut później przerwane zostały typowe emisje programów telewizyjnych, by zapewnić bieżącą relację z miejsca zdarzenia. Była ona prowadzona bez przerwy przez 91 godzin. Temat zamachu nie schodził z czołówek największych gazet przez ponad trzy miesiące⁹.

Po drugie J. Laskowski wskazuje, że statki powietrzne przewoźników latające w barwach narodowych są dla terrorystów, podobnie jak ambasady, symbolem państwa, w które chcą uderzyć. Atakując samolot, terrorysta atakuje wrogi kraj. Linie lotnicze zawsze kojarzone są z krajem pochodzenia operatora, a każdy atak na jego samolot poważnie dyskredytuje dane państwo i pokazuje, że nie potrafi ono skutecznie ochronić swych obywateli¹⁰.

Ponadto uprowadzenie samolotu nie wymaga specjalistycznych umiejętności ani szczególnego wyposażenia. Do zawładnięcia samolotem może posłużyć siła fizyczna lub ogólnodostępne narzędzia codziennego użytku, jak to miało miejsce podczas zamachów z 11 września 2001 roku¹¹. Istotnym elementem są także ekonomiczne skutki zamachów terrorystycznych na statki powietrzne, gdyż generują one koszty związane ze zniszczeniem samolotu, z odszkodowaniami dla rodzin ofiar, a także stratami poniesionymi zarówno przez podróżnych, jak i przedsiębiorstwa lotnicze z powodu wstrzymania operacji lotniczych. To właśnie zamachy na WTC spowodowały głęboki kryzys w transporcie lotniczym, ograniczając dochody linii lotniczych o jedną trzecią¹², i spowodowały konieczność usprawnienia systemu ochrony lotnictwa cywilnego USA. Na ten cel rząd amerykański przeznaczył w latach 2002–2008 około 40 mld dolarów¹³. Ekspertki podkreślają, że pomimo ciągłego doskonalenia systemów i procedur antyterrorystycznych w lotnictwie cywilnym na całym świecie nie należy oczekiwać zmniejszenia się liczby zamachów terrorystycznych zarówno na samoloty, jak i infrastrukturę służącą komunikacji lotniczej¹⁴.

Cyberterroryzm

Dynamiczny postęp technologiczny spowodował powstanie nowej odmiany terroryzmu, którym jest cyberterroryzm. To skutek pojawienia się zupełnie nowego obszaru działania człowieka – cyberprzestrzeni¹⁵. Na możliwość ataku terrorystycznego z wykorzystaniem systemów komputerowych po raz pierwszy zwrócono uwagę w raporcie

⁹ P. Krzysiek, R. Miszczuk (2006). *Środki masowego przekazu po 11 września 2001 roku*. W K. Kowalczyk, W. Wróblewski (red.), *Oblicza współczesnego terroryzmu*. Wydawnictwo Adam Marszałek. Toruń. s. 138–139.

¹⁰ J. Laskowski (2013). *Terroryzm Lotniczy....* Dz. cyt., s. 159–161.

¹¹ Tamże.

¹² P.A. Karber (2002). *Re-constructing global aviation in an era of the „civil aircraft as a weapon of destruction”*. „Harvard Journal of Law & Public Policy”, 2, 781–782.

¹³ B. Elias (2009). *Securing General Aviation*. CRS Report for Congress. Diane Publishing Co., Darby.

¹⁴ J. Laskowski (2013). *Terroryzm Lotniczy....* Dz. cyt., s. 163.

¹⁵ J. Kowalewski, M. Kowalewski (2017). *Ochrona informacji i systemów teleinformatycznych w cyberprzestrzeni*. Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej. Warszawa, s. 81.

opracowanym przez szwedzkie Ministerstwo Obrony w 1979 roku. Wkrótce także amerykańscy eksperci wywiadu wojskowego wskazali na możliwe ataki na infrastrukturę teleinformatyczną USA. Od tego czasu cyberterroryzm na stałe pozostaje w ciągłym zainteresowaniu ekspertów od cyberbezpieczeństwa. Dał także impuls do tworzenia zaawansowanych systemów ochrony, zwłaszcza infrastruktury krytycznej. Po zamachu dokonanym 11 września 2001 roku na World Trade Center w Nowym Jorku odnotowano istotny wzrost ataków na systemy komputerowe, pomiędzy państwami pozostającymi w konflikcie zbrojnym bądź politycznym.

M. Pollitt za cyberterroryzm uważa: „przemysłany, politycznie umotywowany atak, skierowany na informacje, systemy komputerowe, programy i bazy danych, które prowadzi do zniszczenia celów niewojskowych, przeprowadzony przez grupy obce narodowościowo lub przez tajnych agentów”¹⁶.

Narodowe Centrum Ochrony Infrastruktury Stanów Zjednoczonych cyberterroryzmem określa: „akt przemocy przeprowadzony przy użyciu komputerów i innych technologii informatycznych, w celu zniszczenia lub zakłócenia działania systemów informatycznych, wywołujący panikę i zamieszanie, a tym samym poczucie zagrożenia wśród ludności, w celu zmuszenia rządu lub innych organizacji do spełnienia politycznych, społecznych czy też ideologicznych żądań”¹⁷.

Cyberterroryzm od klasycznego terroryzmu różni jednak kilka istotnych elementów:

- do realizacji zamachu wystarczy dysponowanie komputerem, z dostępem do internetu, co implikuje bardzo niskie koszty takiego ataku;
- występuje duża anonimowość sprawcy uzyskiwana przez brak granic koniecznych do pokonania;
- w sieci każdy może być potencjalnym celem;
- brak konieczności kosztownego przemieszczania się oraz związanych z nim niebezpieczeństw grożących dekonspiracją¹⁸.

Według A. Suchorzewskiej prawdopodobieństwo przeprowadzenia na dużą skalę zamachu terrorystycznego w cyberprzestrzeni jest stosunkowo niewielkie¹⁹. Ponadto uważa ona, iż informacje o takim zdarzeniu zostałyby utajnione przez władze, a przecież to rozgłos i szerokie społeczne oddziaływanie jest dla terrorystów najważniejsze. Autorka podkreśla też, że taki atak jest trudny do przeprowadzenia i implikuje czasochłonne przygotowania²⁰.

Podjęmowane przez al-Kaidę i ISIS działania wykazały, że Internet jest dla nich ważną platformą komunikacji. Wykorzystują sieć komputerową do kreowania swego wizerunku, w taki sposób, by:

¹⁶ A. Suchorzewska (2010). *Ochrona prawna systemów informatycznych wobec zagrożenia cyberterroryzmem*. Wolters Kluwer. Warszawa, s. 61.

¹⁷ Tamże, s. 62.

¹⁸ T. Szubrycht (2005). *Cyberterroryzm jako nowa forma zagrożenia terrorystycznego*. „Zeszyty naukowe Akademii Marynarki Wojennej”, R. XLVI, 160(1), 185–186.

¹⁹ A. Suchorzewska (2010). *Ochrona....* Dz. cyt., s. 72.

²⁰ Tamże, s. 69–71.

- zyskać jak najwięcej zwolenników,
- gromadzić fundusze oraz
- prowadzić rekrutacją nowych członków.

Rozwój sieci internetowej umożliwił organizacjom terrorystycznym poszerzenie obszaru i zwiększenie skali działania, co pozwoliło im na stworzenie organizacji sieciowej o zasięgu globalnym. Tym samym komunikacja pomiędzy poszczególnymi ogniwami organizacji terrorystycznych stała się szybka, anonimowa i generuje dla nich niewielkie koszty²¹. Zyskały one także własne medium co uniezależniło je od oficjalnych, rządowych środków masowego przekazu. Umożliwiło to terrorystom wzmocnienie ich fundamentalistycznego przekazu, dając jednocześnie szansę, iż media tradycyjne ich komunikat nagłośnią i powtórzą²². Dla terrorystów Internet stał się narzędziem walki informacyjnej pozwalającym na realizację zamierzonych celów. Warto przypomnieć, że po zamachu z 11 marca 2004 roku rząd hiszpański stracił władzę, co zmieniło polityczną mapę tego kraju i skutkowało wycofaniem wojsk hiszpańskich z Iraku, a to istotnie osłabiło koalicję antyterrorystyczną. To właśnie błędy w prowadzonej polityce informacyjnej spowodowały spadek społecznego poparcia dla rządzącej partii i jej zaangażowania w wojnę w Iraku. W tej wojnie informacyjnej zwyciężyli terroryści, którzy w kampanii medialnej wskazali, że rząd prowadził działania ograniczające prawa człowieka, naruszając prawo do prywatności, a z tego uczynili pretekst do wprowadzania rozwiązań autorytarnych. Rząd hiszpański nie umiał skutecznie przeciwstawić się zręcznie prowadzonej kampanii społecznego wpływu. W Iraku i Afganistanie koalicja antyterrorystyczna także nie potrafiła pozyskać dla swych działań akceptacji miejscowej ludności. Sprawnie prowadzonym operacjom militarnym nie towarzyszyła przekonująca kampania informacyjna. W tym obszarze ekstremiści islamscy zachowywali cały czas przewagę, co gwarantowało im pomoc lokalnych społeczności²³.

Terroryści islamscy uczynili z Internetu doskonały instrument wywiadowczy umożliwiający optymalizację wyboru celu zamachu oraz dokonywanie wstępnego rozpoznania i zastosowania odpowiedniego sposobu działania. Tak opracowane plany ataku poprzez sieć są przekazywane innym ogniwom organizacji, co zapewnia także koordynację działań. Tym samym korzystające z Internetu organizacje terrorystyczne mogą sprawnie realizować tradycyjne zadania, określane jako – *command, control, communication, coordination, intelligence*²⁴.

W Estonii w 2007 roku wybuchły zamieszki w związku z decyzją władz o przeniesieniu pomnika upamiętniającego żołnierzy Armii Czerwonej²⁵. Hakerzy posłużyli się formą ataku znaną pod nazwą DDoS (Distributed Denial of Service), polegającą na

²¹ Tamże, s. 75.

²² B. Bolechów (2006). *Internet as a flexible tool of terrorism*. W T. Płudowski (red.), *Terrorism, media, society*. Wydawnictwo Adam Marszałek. Toruń, s. 34–44.

²³ S. Koziej (2006). *Między piekłem a rajem. Szare bezpieczeństwo na progu XXI wieku*. Wydawnictwo Adam Marszałek. Toruń, s. 207.

²⁴ T. R. Aleksandrowicz (2015). *Terroryzm międzynarodowy*. Wydawnictwo Akademickie i Literackie. Warszawa, s. 45.

²⁵ A. Nowak (2013). *Cyberprzestrzeń jako nowa jakość zagrożeń*. „Zeszyty Naukowe Akademii Obrony Narodowej”, 92(3), 10.

rozproszonej odmowie świadczenia usług. To atak blokujący, który finalnie prowadzi do przeciążenia serwerów tak wielką ilością informacji, że nie są one w stanie sprawnie działać²⁶. Konsekwencją tego ataku był paraliż całego kraju, zwłaszcza jego systemów: bankowych, informacyjnych i policyjnych²⁷. Estoński CERT poinformował, że wykrył 22 zainfekowane złośliwym oprogramowaniem strony internetowe i serwery w ciągu ostatnich 24 godzin, za pośrednictwem których próbowano zaatakować i zainfekować urządzenia estońskich użytkowników internetu. Podczas monitoringu sieci zidentyfikowano także 133 urządzenia zainfekowane złośliwym oprogramowaniem, o czym powiadomiono dostawców usług internetowych.

Po upływie 15 lat od opisanych wydarzeń – 17 sierpnia 2022 roku – w Estonii ponownie doszło do rozległych cyberataków, które i tym razem były wymierzone zarówno w sektor prywatny, jak i publiczny²⁸. Ataki DDoS przeprowadziła równocześnie z wielu miejsc, z wielu komputerów grupa hakerów Killnet, powiązana z rosyjską armią. Zaatakowała 207 stron internetowych, obejmujących zarówno systemy finansowe, jak i usługi publiczne czy strony rządowe. Estoński CERT poinformował, że wykrył 22 zainfekowane złośliwym oprogramowaniem strony internetowe i serwery w ciągu ostatnich 24 godzin, za pośrednictwem których próbowano zaatakować i zainfekować urządzenia estońskich użytkowników internetu. Podczas monitoringu sieci zidentyfikowano także 133 urządzenia zainfekowane złośliwym oprogramowaniem, o czym powiadomiono dostawców usług internetowych. Ponadto zespół otrzymał powiadomienie o dwóch stronach phishingowych, których używano do zebrania informacji o adresach mailowych i kontach bankowych innych osób.

W połowie maja 2022 roku ta sama prorosyjska grupa Killnet ogłosiła rozpoczęcie „globalnego cyberataku”, którego celem miały być: USA, Niemcy, Wielka Brytania, Włochy, Łotwa, Rumunia, Litwa, Estonia, Polska i Ukraina. Nasz kraj doświadczył tego zapowiedzianego przez hakerów ataku 14 lipca 2022 roku, kiedy to przestały działać witryny niektórych wojewódzkich komend policji²⁹. Problemy występowały przez wiele godzin. Prokremlowskie ośrodki informowały wówczas o ataku rosyjskich hakerów. W godzinach 12.00–17.00 nie działały witryny policji, m.in.: małopolskiej, świętokrzyskiej, kujawsko-pomorskiej, pomorskiej, śląskiej i lubuskiej. Problemy wystąpiły także w przypadku strony KGP oraz Komendy Stołecznej w Warszawie. Rosyjskie ośrodki propagandowe nagłośniły informację o przeprowadzeniu tego ataku, przedstawiając go jako „wielki sukces”.

Doświadczenie wskazuje, że kolejne poważne ataki terrorystyczne na sieci komputerowe, także te sterujące obiektami infrastruktury krytycznej, są tylko kwestią czasu. Spowodowanie takimi incydentami dużych strat, także tych wizerunkowych, stanowi dla terrorystów silną motywację, a przykład Estonii udowodnił, że taki atak

²⁶ J. Kowalewski, M. Kowalewski (2017). *Ochrona informacji...* Dz. cyt., s. 91–95.

²⁷ Tamże, s. 116.

²⁸ <https://cyberdefence24.pl/cyberbezpieczenstwo/najwiekszy-cyberatak-w-estonii-od-2007-roku-stoja-za-nim-znani-hakerzy> [dostęp: 17.08.2020].

²⁹ <https://cyberdefence24.pl/armia-i-sluzby/cyberatak-na-polska-policje-znamy-szczegoly> [dostęp: 21.10.2020].

jest nie tylko możliwy, ale też skuteczny. W sytuacji, gdy Rosja prowadzi w Ukrainie pełnoskalową wojnę, ataki inspirowanych przez nią hakerów są formą terroryzmu państwowego, który jest ważnym elementem wojny psychologicznej prowadzonej z krajami wspierającymi Ukrainę.

Mikroterroryzm

Stosunkowo nową metodą działania terrorystów jest taktyka zwana mikroterroryzmem, którą propaguje wydawany przez al-Kaidę magazyn „Inspire”, nazywając ją „wykrwawianiem wroga za pomocą tysiąca ciosów”. W ramach tego pojęcia można dokonać jego dychotomicznego podziału na:

- „samotnego wilka”,
- „solo terrorystę”.

Termin „samotny wilk” (*lone wolf*) w odniesieniu do pojedynczego sprawcy ataków terrorystycznych po raz pierwszy został użyty przez agentów FBI prowadzących rozpracowanie operacyjne wobec działającego od 1978 do 1996 roku Theodora Kaczynskiego, bardziej znanego jako „Unabomber”. Od tej pory za „samotnego wilka” uznaje się sprawcę dokonującego aktów terronu w pojedynkę, całkowicie odizolowanego i pozbawionego powiązań pośrednich oraz bezpośrednich z grupami terrorystycznymi oraz nieposiadającego żadnego dowództwa. Narzędzia do przeprowadzania zamachów może on zdobywać lub wytwarzać indywidualnie oraz korzystając z pomocy osób trzecich.

Z kolei „solo terrorysta” (*solo terrorist*) to osoba, która z własnej inicjatywy szuka kontaktu z komórkami terrorystycznymi i jest inspirowana ich działalnością. Nie jest więc ich członkiem, a jedynie sympatykiem. W trakcie procesu radykalizacji taki sprawca może planować i realizować zamachy, korzystając z instrukcji oraz sugestii innych osób. Działa sam i bez powiązań z grupą, a środki do przeprowadzania ataków zdobywa lub produkuje indywidualnie, niekiedy korzystając z pomocy osób niezaangażowanych bezpośrednio w planowane akcje³⁰.

Obie formy mikroterroryzmu stanowią poważne zagrożenie, przede wszystkim z uwagi na trudności w wykryciu takich sprawców. Bardzo często mikroterroryści posługują się improwizowanymi ładunkami wybuchowymi (Improvised Explosive Device – IED), korzystając ze stosunkowo łatwego dostępu do komponentów, umożliwiających ich skonstruowanie. Trudno jest bowiem sporządzić kompletną, zamkniętą listę substancji, których zakup winien być kontrolowany czy reglamentowany. Samotnie działający sprawca nie korzysta z wytwórni materiałów wybuchowych, lecz przygotowuje je we własnym zakresie, niekiedy bezpośrednio na miejscu planowanego zamachu. Taki atak jest tym samym trudny do udaremnienia. Paulina Piasecka wyróżnia jeszcze jedną kategorię w obszarze mikroterroryzmu, podając te same cechy, co w przypadku *lone wolf*, z tym, że wskazuje na małą grupą osób, które wzajemnie się radykalizują

³⁰ M. Adamczuk (2011). *Terroryzm indywidualny jako zagrożenie dla bezpieczeństwa europejskiego*. W K. Liedl, P. Piasecka, T.R. Aleksandrowicz (red.), *Zamach w Norwegii. Nowy wymiar zagrożenia terroryzmem w Europie*. Difin. Warszawa, s. 33 i nn.

i podejmują decyzję o zamachu celem realizacji wspólnych wartości. Taką grupę autorka określa mianem *lone wolf pack*³¹.

Narzędzia zamachów

Obecnie coraz częściej obserwujemy, że zmieniają się również narzędzia, za pomocą których terroryści dokonują zamachów. Nawet wytworzenie tzw. „bomby z łązienki” wymaga uzyskania pewnych materiałów, których zakup może wzbudzić podejrzenia, podobnie jak sam proces jej konstruowania. Ryzyko jest tu mniejsze aniżeli przy korzystaniu z przestępczych manufaktur zajmujących się taką produkcją (niemniej ono istnieje, a niekiedy pozwala na wytypowanie i ujęcie sprawców). Stąd coraz częściej sięgają oni po najprostsze narzędzia, które łatwo zdobyć bez wzbudzania zainteresowania ze strony policji. Są to: noże, tasaki czy maczety. Ataki przeprowadzane w formie mikroterroryzmu przy użyciu białej broni są niezwykle trudne, a wręcz niemożliwe do wcześniejszej neutralizacji. W takich sytuacjach działanie policji następuje z reguły dopiero *post factum*.

Znacznie groźniejsze są te zamachy, w których terroryści korzystają z ogólnodostępnego narzędzia, jakim jest samochód³². Zastosowanie takiego pojazdu, zwłaszcza ciężarówki o dużej masie i gabarytach, powoduje, że liczba ofiar jest podobna jak przy zdetonowaniu dużej ilości materiałów wybuchowych. Ogromną rolę odgrywa tu efekt zaskoczenia, gdyż spacerujący lub zgromadzeni na placach ludzie w ogóle nie spodziewają się, że w takich pozornie bezpiecznych miejscach może spotkać ich coś złego. Są wówczas całkowicie bezbronni i bez szans na ucieczkę. Patrolująca ulice miast policja także nie zwraca uwagi na prawidłowo poruszające się w pobliżu ludzkich skupisk pojazdy. Ich kierowcy mogą być co najwyżej postrzegani jako potencjalni sprawcy drogowych wykroczeń, ale nie jako groźni terroryści. Fakt korzystania z pojazdu jest prawnie obojętny i do pewnego czasu w ogóle nie był kojarzony z możliwością ataku terrorystycznego. Najbardziej spektakularny zamach przy użyciu samochodu miał miejsce w Nicei 14 lipca 2016 roku. Dokonał go obywatel Francji tunezyjskiego pochodzenia, 31-letni Mohamed Lahouaieja Bouhlel, który był wprawdzie wcześniej znany policji, ale jedynie jako sprawca drobnych przestępstw. Służby nie stwierdziły, żeby uległ on islamskiej radykalizacji. Stąd nie pozostawał w ich zainteresowaniu. Kiedy na Promenadzie Anglików zgromadziły się tłumy ludzi, którzy w dniu święta narodowego obserwowali pokaz sztucznych ogni, zamachowiec wjechał w nich rozpędzoną ciężarówką. Nie zatrzymał się przez ponad 2 km. Dopiero w pobliżu hotelu Palais de la Méditerranée został zastrzelony przez policję. W tym precedensowym akcie terroru zginęło 87 osób, a ponad 400 zostało rannych. Wśród ofiar były całe rodziny wraz z dziećmi. Po zamachu Państwo Islamskie wydało oświadczenie następującej treści: „Człowiek, który przeprowadził operację w Nicei, był jednym z bojowników Państwa Islamskiego. Działał w odpowiedzi na nasze wezwania do obywateli krajów, które

³¹ Tamże, s. 46.

³² Szerzej na ten temat: Ł. Czekaj, A. Czop, M. Pietrzyk (2018). *Międzynarodowe, regionalne i lokalne aspekty bezpieczeństwa*. Drukarnia Styl Anna Dura, Kraków, s. 43–52.

tworzą koalicję przeciw ISIS³³. Według P. Bergena³⁴, eksperta do spraw bezpieczeństwa i reportera CNN, zamach w Nicei spowodował, iż terroryści coraz chętniej sięgają po broń, jaką stanowią samochody taranujące ludzi. Już w 2010 roku jemeński odłam al-Kaidy zachęcał do tego, by wykorzystać ciężarówkę do zamachów terrorystycznych. Autor artykułu zatytułowanego *Perfekcyjna broń kosząca* przekonywał wówczas, że pojazdy ciężarowe mogą być użyte jako: „kosiarki, jednak nie do koszenia trawy, tylko do wycinania wrogów Allaha”. We wrześniu 2014 roku terrorysta z tzw. Państwa Islamskiego nawoływał muzułmanów by „rozjeżdżali samochodami niewiernych”³⁵. Wcześniej taka taktyka terrorystów nie była szeroko stosowana, choć pierwsze próby podobnych zamachów miały już miejsce w USA, w Północnej Karolinie, i w Wielkiej Brytanii, w Glasgow w 2007 roku³⁶.

Niespełna pół roku później, 19 grudnia 2016 roku, około godziny 20.00 rozpoczęła 40-tonowa ciężarówka marki Scania wjechała w tłum ludzi zgromadzonych na kiermaszu świątecznym w Berlinie. Rzeczniczka berlińskiej policji poinformowała, że na skutek ataku zginęło 12 osób, a 56 zostało rannych³⁷. W kabinie samochodu należącego do polskiej firmy spedycyjnej znaleziono zwłoki polskiego kierowcy. Sprawcą tego zamachu okazał się Tunezyjczyk Anis Amri, który wkrótce został zastrzelony przez włoską policję, nieopodal Mediolanu, gdy postrzelił jednego z policjantów usiłujących dokonać rutynowej kontroli³⁸.

Tylko w przywołanym wyżej 2016 roku na świecie przeprowadzone zostały 64 zamachy bez użycia broni palnej czy materiałów wybuchowych. Do ich dokonania sprawcy posłużyli się wyłącznie samochodami oraz białą bronią³⁹. Wykorzystanie samochodów do przeprowadzenia ataków terrorystycznych, szczególnie w państwach Unii Europejskiej, jest stosowane przez terrorystów coraz częściej, ze względu na stosunkowo łatwy sposób przeprowadzenia takiego ataku, który nie wymaga angażowania wielu osób oraz nie generuje dużych nakładów pieniężnych.

Zamachy symultaniczne

Kolejna poważna zmiana w taktyce działania terrorystów to organizowanie zamachów symultanicznych. Polegają one na tym, że w tym samym czasie lub z niewielką jego różnicą dochodzi do skoordynowanych ataków w różnych miejscach, na obszarze tego samego miasta. Powoduje to trudności w opanowaniu sytuacji, zarówno dla służb

³³ <https://www.newsweek.pl/swiat/nicea-ciezarowka-wjechała-w-tlum-sa-dziesiatki-ofiar-i-rannych/qbqxql7> [dostęp: 11 maj 2017].

³⁴ <https://pch24.pl/perfekcyjna-bron-koszaca-ataki-terrorystyczne-z-wykorzystaniem-ciezkich-pojazdow-byly-do-przewidzenia/> [dostęp: 11.02.2019].

³⁵ Tamże.

³⁶ Tamże.

³⁷ <https://www.tvn24.pl/raporty/zamach-w-berlinie,1135> [dostęp: 23.03.2018].

³⁸ <http://www.newsweek.pl/swiat/tolerancja-po-niemiecku-i-haslo-ktorym-reklamuje-sie-berlinska-komunikacja-miejaska,film,399505.html> [dostęp: 26.-3.2018].

³⁹ G. Nowacki, K. Olejnik, B. Zakrzewski (2018). *Wzrost liczby ataków terrorystycznych z wykorzystaniem samochodów*. „Bezpieczeństwo i Ekologia”, 9, 265–269.

policyjnych, jak i tych odpowiadających za funkcjonowanie i organizację życia w mieście. Taki właśnie charakter miały ataki w 2004 roku na pociągi w Madrycie, jak i w 2005 roku na metro i autobus w Londynie. Tak przeprowadzone akcje terrorystyczne zwiększają chaos i potęgują strach, co jest istotą terroryzmu. Poza wskazanymi zamachami warto zwrócić uwagę na te, które wydarzyły się później potwierdzając, że symultaniczna metoda działania terrorystów jest wyjątkowo skuteczna i powoduje dużą liczbę ofiar.

Dnia 13 listopada 2015 roku w serii ataków w Paryżu zginęło 130 osób. Terrorysty uderzyli w kilku miejscach jednocześnie. Do przeprowadzenia tych ataków przyznało się Państwo Islamskie. Wszystko zaczęło się od połączenia telefonicznego, które o godzinie 21.20 odebrał jeden z zamachowców. Na ten sygnał wysadził się przed stadionem narodowym w Saint Denis, gdzie trwał mecz Francja–Niemcy. Eksplozja ta była z kolei sygnałem dla dwóch pozostałych komand terrorystów do rozpoczęcia ataków. Zadaniem pierwszej grupy złożonej z trzech terrorystów wyposażonych w „pasy szahida” było wejście na stadion i wysadzenie się wśród kibiców. Nie zostali oni jednak wpuszczeni na teren obiektu przez ochronę. Dwóch terrorystów wysadziło się w pobliżu bramek bezpieczeństwa, trzeci przy oddalonej o kilkaset metrów restauracji. Pierwszy zamachowiec, wysadzając się, zabił przypadkowego przechodnia. Dwaj pozostali zdetonowali swoje kamizelki w odosobnieniu, nie powodując ofiar śmiertelnych ani nikogo nie raniąc. Pięć minut po pierwszej eksplozji do ataku ruszyło drugie komando terrorystów. Napastnicy otworzyli ogień do paryżan siedzących przed kawiarniami, w centrum miasta. Poruszali się z północy na południe, ostrzeliwując pełne ludzi restauracje: Le Petit Cambodge, Le Carillon, Cafe Bonne Biere, La Casa Nostra i La Belle Equipe. Od ich kul zginęło w sumie 39 osób. Około godziny 21.40 ostatnia grupa terrorystów złożona z trzech napastników wtargnęła do sali koncertowej Le Bataclan i zaczęła strzelać do widzów koncertu kalifornijskiej grupy Eagles of Death Metal. Terrorysty zabarykadowali się w środku i w czasie ponad dwugodzinnej masakry zabili 89 osób, głównie Francuzów⁴⁰. W serii skoordynowanych ataków w Paryżu zginęło w sumie 130 osób z 26 krajów. Były to najbardziej krwawe terrorystyczne zamachy w historii Francji.

Cztery miesiące później, 22 marca 2016 roku, w Brukseli terrorysty znowu zastosowali taktykę zamachów symultanicznych⁴¹. Około godziny 8.00 doszło do dwóch eksplozji na terenie lotniska Zaventem w Brukseli, w których zginęło 14 osób. Przed wybuchem słychać tam było strzały, którym towarzyszyły okrzyki wznoszone w języku arabskim. Był to atak zamachowca samobójcy, przy którego zwłokach znaleziono karabin AK 47 oraz „pas szahida” z materiałami wybuchowymi, które nie eksplodowały. Po godzinie 9.15 nastąpił kolejny wybuch, tym razem w samym centrum miasta, przy stacji metra Maelbeek. Zginęło w nim 20 osób. Obawy co do możliwości wystąpienia kolejnych ataków były bardzo duże, a po tragedii w Paryżu całkowicie uzasadnione. Stąd ze względów bezpieczeństwa władze zarządziły ewakuację elektrowni atomowej

⁴⁰ <https://www.tvn24.pl/raporty/zamachy-w-paryzu,1025> [dostęp: 15.02.2018].

⁴¹ <https://tvn24.pl/raporty/zamachy-w-brukseli-rr1063-2592488> [dostęp: 20.10.2018].

Tihange, położonej niedaleko Liege. Zamknięte zostały także: lotnisko, metro i stacje kolejowe. Unieruchomiono całą komunikację miejską⁴².

Unia Europejska wobec terroryzmu

W odpowiedzi na opisane zagrożenia terrorystyczne Unia Europejska podejmowała szereg działań ukierunkowanych na zwalczanie tego zjawiska. W dniu 12 lutego 2015 roku w Brukseli odbyło się nieformalne posiedzenie szefów państw lub rządów zakończone wydaniem oświadczenia członków Rady Europejskiej⁴³, w którym zwrócono uwagę na konieczność zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom poprzez lepsze wykorzystanie i udoskonalanie narzędzi, w szczególności w obszarze wykrywania i przerywania podróży związanych z terroryzmem, zwłaszcza zagranicznych bojowników terrorystycznych. Kolejny kierunek działań to zapobieganie radykalizacji i ochrona wartości, traktowana jako jeden z kluczowych elementów walki z terroryzmem⁴⁴. Jako trzeci element wskazano współpracę z partnerami międzynarodowymi, także spoza UE, zauważając, iż stosunki zewnętrzne UE muszą się przyczyniać do przeciwdziałania zagrożeniu terrorystycznemu, które nasila się w niektórych obszarach sąsiadujących z UE, w szczególności w Syrii i Libii⁴⁵.

Podczas posiedzenia Rady Europejskiej (10 i 11 grudnia 2020 roku) przyjęto konkluzje –poprzedzone następującym stwierdzeniem: „Jesteśmy zjednoczeni w walce z radykalizacją, terroryzmem i brutalnym ekstremizmem. W obliczu tych ataków na podstawowe prawa i wolności, UE będzie stać na straży wspólnych wartości, które leżą u podstaw naszych pluralistycznych społeczeństw, i będzie nadal z determinacją prowadzić wspólne działania w ich obronie”⁴⁶. Najważniejsze ustalenia dotyczyły konieczności efektywniejszego zwalczania cyberterroryzmu i pełnego wykorzystania europejskich baz danych i systemów informacyjnych, uzupełnianych o aktualne dane dotyczące osób, które poszczególne państwa członkowskie UE uznały za stwarzające poważne zagrożenie terrorystyczne⁴⁷.

Pomimo tych ustaleń i deklaracji zagrożenie aktami terroru w dalszym ciągu pozostaje aktualne, o czym świadczą dane opublikowane 13 lipca 2022 roku w sprawozdaniu Europolu *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2022 (TE-SAT)*, przedstawiające najbardziej wszechstronny i aktualny obraz terroryzmu w Unii Europejskiej⁴⁸. Raport opiera się na danych dostarczonych Europolowi przez państwa

⁴² <https://forsal.pl/artykuly/929309,zamachy-w-belgii-na-lotnisku-i-w-brukselskim-metrze-alert-terrorystyczny-w-calej-belgii.html> [dostęp: 12.07.2017].

⁴³ <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2015/02/12/european-council-statement-fight-against-terrorism/> [dostęp: 15.06.2017].

⁴⁴ Tamże.

⁴⁵ Tamże.

⁴⁶ <https://www.consilium.europa.eu/media/47337/1011-12-20-euco-conclusions-pl.pdf> [dostęp: 26.02.2022].

⁴⁷ Tamże.

⁴⁸ <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2022-te-sat> [dostęp: 13.07.2023].

członkowskie UE z zakresu ataków terrorystycznych, aresztowań i decyzji sądowych wydanych w związku z przestępstwami terrorystycznymi. TE-SAT omawia różne rodzaje terroryzmu i szczególnie dużo uwagi poświęcając terroryzmowi islamskiemu.

Raport potwierdził, że tzw. „solo terroryści” nadal pozostają głównymi sprawcami ataków terrorystycznych w Europie. Były to najczęściej osoby kojarzone z terroryzmem dżihadystycznym oraz ideologicznym ekstremizmem⁴⁹. Z raportu wynika, że w 2021 roku w państwach członkowskich UE miało miejsce 15 ataków terrorystycznych. Analitycy zauważają, iż całkowita liczba ataków w 2021 roku była znacznie niższa niż w poprzednich latach głównie ze względu na istotny spadek ataków uznanych za terroryzm lewicowy. W latach 2019–2021 w całej UE udaremniono 29 spisków dżihadystycznych lub skrajnie prawicowych, zatrzymując

1560 osób pod zarzutem popełnienia przestępstw związanych z terroryzmem. W 2021 roku najczęstszym przestępstwem skutkującym zatrzymaniem – wśród zgłoszonych zdarzeń – było członkostwo w grupie terrorystycznej, a następnie planowanie lub przygotowanie ataku terrorystycznego. Pozostałym podejrzanym postawiono zarzuty finansowania terroryzmu, rekrutacji i zachęcania do udziału w aktach terrorystycznych.

Państwa, w których miało miejsce najwięcej ataków, to: Francja (5), Niemcy (3) Szwecja (2). W Austrii, Danii, na Węgrzech, w Belgii i Hiszpanii odnotowano po jednym ataku. W 2021 roku w wyniku ataków dżihadystycznych przeprowadzonych w Hiszpanii i Francji zginęły dwie osoby⁵⁰.

Wnioski

Przeprowadzone badania pozwoliły udzielić odpowiedzi na szczegółowe pytania, które porządkowały proces badawczy. W toku badań ustalono, że głównymi determinantami, które wpłynęły na zmianę metod działania współczesnych terrorystów, były rozwój technologii, zwłaszcza internetowych, oraz potrzeba dostosowania taktyki do metod wykrywczych stosowanych przez policje i służby specjalne. Okazało się, że posługiwanie się przez terrorystów najprostszymi narzędziami znacznie utrudnia ich identyfikację oraz ustalenie przygotowań do takiego zamachu. Ustalono, że obecnie największe zagrożenie stanowi mikroterroryzm, w przypadku którego mamy do czynienia ze sprawcami działającymi w pojedynkę, bez powiązań z grupą, zaś środki do przeprowadzania ataków zdobywają lub produkują indywidualnie. Sprawcy ci korzystają z improwizowanych ładunków wybuchowych, które są w stanie wytworzyć samodzielnie, lub posługują się bronią białą oraz pojazdami samochodowymi. Kolejne zagrożenie stanowią sprawcy działający w sposób zorganizowany, przeprowadzający zamachy symultaniczne w różnych punktach miasta w tym samym czasie. Z pewnością największym wyzwaniem w przeciwdziałaniu atakom terrorystycznym jest wykorzystywanie przez terrorystów cyberprzestrzeni. Pozwala im ona na sprawną i szybką komunikację, służy jako element indoktrynacji oraz umożliwia dokonywanie cyberataków. Dała także możliwość stworzenia sieciowego charakteru organizacji terrorystycznych,

⁴⁹ Tamże.

⁵⁰ Tamże.

w którym brak jest tradycyjnej struktury hierarchicznej i stałej lokalizacji. Tym samym organizacje sieciowe stały się dość autonomiczne i niezależne. W swoich działaniach efektywnie wykorzystują najnowszą technologię, zwłaszcza w obszarze komunikacji i wymiany informacji.

Badania wykazały, że obecne działania prowadzone w obszarze przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu są ciągle niewystarczające.

Udzielenie odpowiedzi na pytania szczegółowe pozwoliło finalnie na rozwiązanie głównego problemu badawczego: Jakie działania należy podjąć w związku z ewolucją metod działania współczesnych terrorystów?

Zaproponowano szereg przedsięwzięć, których efektywne wdrożenie może przyczynić się do zredukowania zagrożenia aktami o charakterze terrorystycznym w Europie.

Ważne jest systematyczne, skoordynowane prowadzenie wobec osób korzystających z prawa do swobodnego przemieszczania się kwerend w bazach danych istotnych z punktu widzenia walki z terroryzmem. W razie konieczności skorzystanie z wprowadzenia na granicach państw pozostających w strefie Schengen kontroli osób przekraczających ich granice.

Państwa członkowskie muszą wzmocnić wysiłki celem pełnego wykorzystania europejskich baz danych i systemów informacyjnych, w szczególności poprzez wprowadzenie do tych baz aktualnych danych dotyczących osób, które państwa członkowskie uznały za stwarzające zagrożenie terrorystyczne. Wszystkie osoby przekraczające granice zewnętrzne Unii muszą być sprawdzane w tych bazach. Aby takie sprawdzenia były efektywne, należy także zadbać o właściwą politykę w zakresie udzielania wiz pracowniczych osobom pochodzącym z krajów islamskich, w związku z dużym ryzykiem, że wśród osób decydujących się na migrację zarobkową znajdują się także ekstremiści. Taką właściwą selekcję mogą zapewnić służby konsularne poszczególnych państw członkowskich UE, we współpracy z Europolem.

Konieczna jest lepsza wymiana informacji pomiędzy organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości oraz poprawa współpracy realizowanej za pośrednictwem Europolu i Eurojustu. W sferze operacyjnej konieczne jest zacieśnienie współpracy pomiędzy służbami specjalnymi państw członkowskich, które winny zrezygnować z partykularnych interesów, przedkładając nad nie skuteczność w walce z globalnym terroryzmem. Rolą tych służb jest również podniesienie poziomu efektywności walki z nielegalnym handlem bronią palną. W tym obszarze konieczne jest też szybkie podejmowanie działań normatywnych polegających na dostosowywaniu obowiązujących przepisów do dynamicznie zmieniającej się sytuacji. Biorąc pod uwagę to, że organizacje terrorystyczne są finansowane z nielegalnych źródeł, państwa członkowskie muszą wprowadzić zaostrzone zasady przeciwdziałania praniu pieniędzy. Właściwe organy z większą uwagą winny śledzić przepływy finansowe i bankowe, tak by móc skutecznie zamrażać aktywa, wykorzystywane do finansowania terroryzmu. Ważne jest też przyjęcie wspólnej dyrektywy w sprawie bezpieczeństwa sieci i informacji, ze względu na wzrastające zagrożenia w cyberprzestrzeni. Niezależnie od tego należy na bieżąco wykrywać i usuwać treści promujące w Internecie terroryzm lub ekstremizm, wykorzystując do tego bliższą współpracę pomiędzy organami publicznymi a sektorem prywatnym.

Konieczne jest tu współdziałanie z Europolem celem wypracowania mechanizmów zgłaszania podejrzanych treści pojawiających się w Internecie. Pamiętając o tym, że współczesny terroryzm ma charakter globalny, Unia Europejska musi prowadzić trwałą i skoordynowaną współpracę międzynarodową w ramach ONZ i Światowego Forum na rzecz Zwalczenia Terroryzmu, a także inspirować i uczestniczyć w inicjatywach regionalnych odnoszących się do przeciwdziałania terroryzmowi.

Bibliografia

- Adamczuk M. (2011). *Terroryzm indywidualny jako zagrożenie dla bezpieczeństwa europejskiego*. W K. Liedl, P. Piasecka, T.R. Aleksandrowicz (red.), *Zamach w Norwegii. Nowy wymiar zagrożenia terroryzmem w Europie* (s. 33–47). Difin. Warszawa.
- Aleksandrowicz T. (2015). *Terroryzm międzynarodowy*. Wydawnictwo Akademickie i Literackie. Warszawa.
- Bolechów B. (2006). *Internet as a flexible tool of terrorism*. W T. Płudowski (red.), *Terrorism, media, society* (s. 33–44). Wydawnictwo Adam Marszałek. Toruń.
- Czekaj Ł, Czop A., Pietrzyk M. (2018). *Międzynarodowe, regionalne i lokalne aspekty bezpieczeństwa*. Drukarnia Styl Anna Dura. Kraków.
- Elias B. (2009). *Securing General Aviation*. CRS Report for Congress. Diane Publishing Co. Darby.
- Gotowała J. (2002). *Niepokój w powietrzu – nowe oblicze terroryzmu*. W *Bezpieczne niebo* (s. 7–30). Materiały z konferencji naukowej AON. Akademia Obrony Narodowej. Warszawa.
- Jałoszyński K. (2002). *Współczesne zagrożenie terroryzmem powietrznym, kierunki przedsięwzięć w zakresie przeciwdziałania mu oraz walki z tym zjawiskiem*. W *Bezpieczne niebo* (s. 114–132). Materiały z konferencji naukowej AON. Akademia Obrony Narodowej. Warszawa.
- Karber P.A. (2002). *Re-constructing global aviation in an era of the „civil aircraft as a weapon of destruction”*. „Harvard Journal of Law & Public Policy”, 2, 780–798.
- Koerner B.I. (2017). *Niebo jest nasze. Miłość i terror w złotym wieku piractwa powietrznego*. Wydawnictwo Czarne. Wołowiec.
- Kowalewski, J., Kowalewski, M. (2017). *Ochrona informacji i systemów teleinformatycznych w cyberprzestrzeni*. Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej. Warszawa.
- Koziej S. (2006). *Między piekłem a rajem. Szare bezpieczeństwo na progu XXI wieku*. Wydawnictwo Adam Marszałek. Toruń.
- Staśkiewicz U. (2016). *Bezpieczeństwo w ruchu powietrznym i przeciwdziałanie terroryzmowi lotniczemu*. „Europejski Przegląd Prawa i Stosunków Międzynarodowych”, 36(1), 92–98.
- Krzysiek P, Miszczuk R. (2006). *Środki masowego przekazu po 11 września 2001 roku*. W K. Kowalczyk, W. Wróblewski (red.), *Oblicza współczesnego terroryzmu* (s. 135–150). Wydawnictwo Adam Marszałek. Toruń.
- Laskowski J. (2013). *Terroryzm Lotniczy – charakterystyka zjawiska*. „Studia Humanistyczno-Społeczne”, 7, 133–163.
- Nowacki G., Olejnik K., Zakrzewski B. (2018). *Wzrost liczby ataków terrorystycznych z wykorzystaniem samochodów*. „Bezpieczeństwo i Ekologia”, s. 265–269.
- Nowak A. (2013). *Cyberprzestrzeń jako nowa jakość zagrożeń*. „Zeszyty Naukowe Akademii Obrony Narodowej”, 92(3), 5–46.

- Rajchel J. (2010). *Bezpieczeństwo w porcie lotniczym*. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Oficerskiej Sił Powietrznych. Dęblin.
- Suchorzewska A. (2010). *Ochrona prawna systemów informatycznych wobec zagrożenia cyberterroryzmem*. Wolters Kluwer. Warszawa.
- Szubrycht T. (2005). *Cyberterroryzm jako nowa forma zagrożenia terrorystycznego*. „Zeszyty naukowe Akademii Marynarki Wojennej”, R. XLVI, 160(1), 173–181.

Źródła internetowe

- <https://businessinsider.com.pl/lifestyle/podroze/porwania-samolotow-a-bezpieczenstwo-lotnictwa-niebo-jest-nasze/c7znstj>
- <https://www.consilium.europa.eu/media/47337/1011-12-20-euco-conclusions-pl.pdf>
- <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2015/02/12/european-council-statement-fight-against-terrorism/>
- <https://cyberdefence24.pl/armia-i-sluzby/cyberatak-na-polska-policje-znamy-szczegoly>
- <https://cyberdefence24.pl/cyberbezpieczenstwo/najwiekszy-cyberatak-w-estonii-od-2007-roku-stoja-za-nim-znani-hakerzy>
- <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2022-te-sat>
- <https://www.faa.gov/>
- <https://forsal.pl/artykuly/929309,zamachy-w-belgii-na-lotnisku-i-w-brukselskim-metrze-alert-terrorystyczny-w-calej-belgii.html>
- [https://www.newsweek.pl/swiat/nicea-ciezarowka-wjechala-w-tlum-sa-dziesiatki-ofiar-i-rannych/qbqxql7\[dostęp 11 maj 2017\].](https://www.newsweek.pl/swiat/nicea-ciezarowka-wjechala-w-tlum-sa-dziesiatki-ofiar-i-rannych/qbqxql7[dostęp 11 maj 2017].)
- <http://www.newsweek.pl/swiat/tolerancja-po-niemiecku-i-haslo-ktorym-reklamuje-sie-berlinska-komunikacja-miejska,film,399505.html>
- <https://pch24.pl/perfekcyjna-bron-koszaca-ataki-terrorystyczne-z-wykorzystaniem-ciezkich-pojazdow-byly-do-przewidzenia/>
- <https://www.tvn24.pl/raporty/zamach-w-berlinie,1135>
- <https://tvn24.pl/raporty/zamachy-w-brukseli-rr1063-2592488>
- <https://www.tvn24.pl/raporty/zamachy-w-paryzu,1025>

